

**ОЛЕКСАНДР ВСЕВОЛОДОВИЧ
ЗАХАРЕНКО
(1948-2004)**

15 травня 2008 р. доктору біологічних наук, професору О.В. Захаренку виповнилося б 60. Він народився 1948 р. у Харкові в родині науковців. Його мати - доктор біологічних наук, професор Г.П. Шинкаренко - працювала на посаді старшого наукового співробітника Українського НДІ мікробіології ім. І.І. Мечникова, батько – В.Б. Захаренко був відомим ентомологом і гідробіологом, доцентом Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (нині –

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди).

У 1971 р. О.В. Захаренко закінчив біологічний факультет Харківського державного університету (нині – Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна). Олександр Всеволодович пройшов шлях від шкільного учителя (1971 р.), молодшого наукового співробітника (1974 р.), завідувача лабораторії лісівництва (1978 р.), старшого наукового співробітника (1979 р.), доцента (1987 р.) до професора кафедри зоології та ентомології (1997 р.), проректора з наукової роботи Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва та директора НДІ фітосанітарного моніторингу.

Ще в студентські роки, спостерігаючи за науковою роботою батьків і виконуючи свої перші гідробіологічні дослідження, О.В. Захаренко виявив талант дослідника, уміння бачити наукові проблеми та шляхи їх вирішення. Тому, обравши для вивчення сітчастокрилих комах, він в короткий час практично самостійно освоїв цю групу комах, зібрав необхідний матеріал і 1979 року успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Фауна, екологія і практичне значення сітчастокрилих (Insecta, Neuroptera) Лівобережної України».

Після захисту кандидатської дисертації Олександр Всеволодович працював на посаді старшого наукового співробітника лабораторії при кафедрі зоології та ентомології Харківського сільськогосподарського інституту. У цій лабораторії, створеній 1980 року, він по суті очолив колектив молодих випускників університету, сільськогосподарського та педагогічного інститутів. За відносно короткий час тут були виконані і успішно захищені 8 дисертаційних робіт.

У 80-ті роки О.В.Захаренко почав вивчення біологічного різноманіття і функціональної структури ентомофауни степових ценозів у заповідниках лісостепової і степової зон України та Росії. У полі зору його наукових інтересів опинилися питання охорони рідкісних і зникаючих видів комах, оптимізації заповідної справи. Він стає одним із організаторів і координаторів досліджень у степових заповідниках України не тільки ентомологів, а й ботаніків, зоологів, географів. У 1981-1986 рр. було укладено договори лабораторії на проведення досліджень фауни безхребетних з Українським степовим заповідником (Хомутовський степ, Кам'яні могили, Михайлівська цілина), із заповідником «Асканія-Нова» та Центрально-Чорноземним державним заповідником ім. В.В. Альохіна в Росії. Лише в рамках спільних досліджень з ЦЧДЗ ім. В.В. Альохіна було проведено 24 експедиції зі збору ентомологічного матеріалу. В результаті у заповіднику було виявлено понад 3000 видів комах різних таксономічних груп, у т.ч. види, занесені до червоних книг. Заповідник одержав рекомендації з поліпшення заповідного режиму і пропозиції щодо охорони рідкісних і зникаючих видів комах. По суті О.В.Захаренко виконав такий обсяг наукових досліджень з інвентаризації комах, за який не бралася жодна наукова установа.

У цей же час він продовжував активно збирати матеріал з Neuroptera не лише в Україні, а й за її межами. З експедиціями він побував на Кавказі (Азербайджан, Вірменія, Грузія), в Казахстані, Білорусі, вів дослідження на території Курської, Белгородської областей і Нижнього Поволжя Росії, збираючи комах переважно в природних ценозах на території заповідників.

ЛЮДИ НАУКИ

Ентомологічні дослідження, проведені під керівництвом О.В. Захаренка в степових заповідниках, стали основою для удосконалення інтегрованої системи захисту рослин, її екологізації шляхом створення широкої мережі ентомологічних заказників в агроценозах для запилювачів, зоофагів і ґрунтоутворювачів, збагачення лісосмуг корисною ентомофауною і скорочення невідповідної кількості хімічних обробок.

У 1997 р. Олександр Всеволодович успішно захистив докторську дисертацію на тему «Сітчастокрилі (Insecta, Neuroptera) України і деякі питання охорони рідкісних і зникаючих комах» і став одним з провідних фахівців з Neuroptera. Серед описаних ним таксонів є не тільки палеарктичні, а й орієнтальні сітчастокрилі. Ним описано один рід, 11 видів та один підвид сітчастокрилих. За результатами фауністичних досліджень О.В. Захаренко створив визначальні таблиці найбільш поширених у Палеарктиці сітчастокрилих комах. Ці таблиці широко використовують вчені-систематики Західної і Східної Європи і Азії. Із майже 100 опублікованих О.В. Захаренком наукових праць більше половини присвячено виключно сітчастокрилим Палеарктики (зокрема, України, Білорусі, Молдови, європейської частини і Далекого Сходу Росії, Кавказу, Казахстану, Таджикистану, Узбекистану, В'єтнаму, Ірану, Йорданії), питанням їх систематики, екології та охорони. Основні його публікації увійшли до всесвітнього бібліографічного банку даних з Neuroptera (США). Отримані ним дані постійно цитуються в спеціальній літературі, у т.ч. за рубежом.

У 1989 р. О.В. Захаренка було обрано головою Харківського відділення Українського ентомологічного товариства і у дуже важких для країни тогочасних умовах йому вдалося не тільки зберегти товариство, але й вивести його на якісно новий рівень. У 1991 р., після розпаду СРСР, Харківське ентомологічне товариство було зареєстровано серед перших неформальних наукових організацій, що послужило поштовхом до активізації інших регіональних відділень і утворення Українського ентомологічного товариства. Зусиллями Олександра Всеволодовича, його колег та учнів при товаристві була створена необхідна матеріальна база, яка дозволила здійснювати ентомологічні дослідження та видавничу діяльність: бібліотека, музейний та колекційний фонди, що складаються переважно з експедиційних зборів членів товариства, колекція типових екземплярів, переданих на зберігання до Харківського відділення УЕТ, комп'ютерна і лабораторна техніка.

У 1993 р. Олександр Всеволодович виступив ініціатором створення журналу «Известия Харьковского энтомологического общества» і став його головним редактором. Це видання нині є провідним фаховим журналом з ентомології, у ньому постійно друкуються праці фахівців з усіх регіонів України та інших країн.

1999 року О.В. Захаренка було призначено на посаду проректора з наукової роботи Харківського аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Працюючи на цій посаді, він дбав про поступ різних напрямів науки в університеті, приділяючи особливу увагу фундаментальним дослідженням, без яких неможливий розвиток прикладної сфери на належному рівні. Це сповна стосується і досліджень у галузі біології рослин. Значну увагу він приділяв видавничій діяльності. Він наголошував, що умовами розвитку наукових напрямів є не лише наявність відповідних кадрів і матеріальної бази, а й потоку інформації. Створення власного друкованого органу – добре підґрунтя для розширення цього потоку, налагодження зв'язків з іншими науковими колективами. Саме з таких міркувань О.В. Захаренко виступив ініціатором створення серії „Біологія” „Вісника Харківського національного аграрного університету”. Впродовж двох років він був заступником головного редактора нашого видання і фактично його ідеологом. На жаль, Олександр Всеволодович встиг побачити надрукованими лише чотири номери серії. Але імпульс, даний ним на початку нової справи, діє і дотепер.

Упродовж багатьох років О.В. Захаренко був членом дисертаційної спецради К 64.803.02, членом редакційних колегій низки збірників наукових праць і матеріалів з'їздів та конференцій.

Олександр Всеволодович був яскравим лектором, у навчальному процесі він широко використовував власні результати досліджень, він був співавтором базового підручника “Сільськогосподарська ентомологія”.

О.В. Захаренко був науковцем і громадським діячем, Людиною з великої літери, громадянином своєї держави.

Впевнені, що світла пам'ять про Олександра Всеволодовича назавжди залишиться в серцях тих, хто його знає і мав щастя спілкуватися з ним!

ОСНОВНІ ПРАЦІ О. В. ЗАХАРЕНКА

1. *Захаренко А.В.* Сетчатокрылые (Neuroptera) Харьковской области // Энтномол. обозрение. – 1980. – Т. 59, вып. 1. – С. 92-97.
2. *Захаренко А.В., Седых К.Ф.* Сетчатокрылые Коми АССР // Энтномол. обозрение. – 1981. – Т. 60, вып. 3. – С. 598-600.
3. *Захаренко А.В.* Новый вид златоглазки (Neuroptera, Chrysopidae) из Таджикистана // Вестн. зоологии. – 1983. - № 1. – С. 71-72.
4. *Захаренко А.В.* Сетчатокрылые фауны СССР. 1. Семейство Mantispidae (Neuroptera) // Энтномол. обозрение. – 1987. – Т. 66, вып. 3. – С. 621-626.
5. *Захаренко А.В.* Сетчатокрылые (Neuroptera) фауны СССР. 2. Семейства Dilaridae, Berothidae и Sisyridae // Энтномол. обозрение. – 1988. – Т. 67, вып. 4. – С. 763-768.
6. *Захаренко А.В.* Два новых вида семейства Dilaridae (Neuroptera) из Вьетнама // Зоол. журн. – 1991. – Т. 70, вып. 2. – С. 142-144.
7. *Захаренко А.В., Кривохатский В.А.* К познанию сетчатокрылых (Insecta, Neuroptera) Центрально-Черноземного заповедника и заповедника «Лес на Ворскле» // Вестн. Санкт-Петербургского ун-та. Сер. 3. – 1993. – Вып. 4 (№21). – 26-31.
8. *Захаренко А.В., Кривохатский В.А.* Сетчатокрылые (Neuroptera) европейской части бывшего СССР // Изв. Харьков. энтномол. о-ва. – 1993. – Т. 1, вып. 2. – С. 34-83.
9. *Захаренко А.В.* Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды сетчатокрылых (Insecta, Neuroptera) фауны Украины // Изв. Харьков. энтномол. о-ва. – 1994. – Т. 2, вып. 2. – С. 101-104.
10. *Сільськогосподарська ентомологія: підручник / Байдик Г.В., Білецький Є.М., Білик М.О., Євтушенко М.Д., Захаренко О.В. та ін.* – К.: Вища освіта, 2005. – 512 с.